

जिज्यातिमय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे   ❑ वर्ष १ ले   ❑ अंक ९६ वा   ❑ शनिवार दि.२४ मे २०२५   ❑ पाने ४   ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

इयत्ता अकरावी केंद्रीय प्रवेश प्रक्रियेचा खेळ खंडोबा

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

मुंबई, छत्रपती संभाजीनगर महानगरपालिका, पुणे-पिंपरी चिंचवड महानगरपालिका आणि नाशिक महानगरपालिका या महानगरपालिकांमध्ये ऑनलाईन पद्धतीनं प्रवेश प्रक्रिया राबविण्यात येत होती. आता ग्रामीण भागासह संपूर्ण राज्यभरात ११ वी चे प्रवेश केंद्रीय पद्धतीने राबविण्याचे शिक्षण विभागाने ठरविले व तसा आदेश   शिक्षण विभागाने निर्गमित केला. मात्र राज्यातील उच्च माध्यमिक बोर्डाकडून अकरावीच्या ऑनलाइन प्रवेश प्रक्रियेचा गोंधळ संपण्याचे नाव घेत नाहीय. खरं तर २१ मे पासून ऑनलाइन अकरावी   प्रवेशाची प्रक्रिया सुरू होणार होती, मात्र वेबसाईट मधील तांत्रिक अडचणीमुळे ती निर्धारित वेळेमध्ये सुरू होऊ शकली नाही. त्यामुळे, ऑनलाईन अकरावी प्रवेशासाठी गेले दोन दिवस धडपड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी, शिक्षण संचालनालयाकडून नवे वेळापत्रक जाहीर करण्यात आले आहे. त्यानुसार, अकरावीच्या विद्यार्थ्यांचे ऑनलाईन प्रवेश दिनांक २६ मे पासून सुरू होणार आहे.

संपूर्ण राज्यात११ वी प्रवेश १९/५/२५ पासून सुरू झाली होती.मात्र पहिल्या दिवसापासूनच संकेतस्थळावर तांत्रिक अडचणी निर्माण झाल्याने ही प्रवेश प्रक्रिया मधेच खोळंबली व परत शिक्षण विभागाने प्रवेश प्रक्रिया २१ मे पासून सुरू होईल असे आदेश काढले. २१ मे ला देखील प्रक्रिया   शिक्षण विभागाच्या गोंधळामुळे सुरू होऊ शकली नाही. परत राज्याच्या शिक्षण विभागाने ही प्रवेश प्रक्रिया २६ मे पासून सुरू होईल. असे आदेश काढले. एकंदरीत, शिक्षण विभागाची तयारी नसताना संपूर्ण राज्यात इयत्ता अकरावी प्रवेश प्रक्रिया राबविण्याचे ठरविले मात्र तांत्रिक अडचणी, समन्वयाचा अभाव व पोर्टलवर परिपूर्ण माहितीचा अभाव यामुळे ही प्रवेश प्रक्रिया खोळंबली आहे. राज्यातील आणि शिक्षण तज्ञांनी, पालकांनी, शिक्षकांनी व शिक्षक संघटनांनी इयत्ता अकरावी ऑनलाइन प्रवेश प्रक्रिया रद्द करून ती ऑनलाईन पद्धतीनेच विशेषतः ग्रामीण व दुर्गम भागात घेण्यात यावी अशी मागणी केली आहे.

दहावीची परीक्षा यशस्वी झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना अकरावी प्रवेशाच्या प्रक्रियेच्या परीक्षेतून जावं लागतं आहे. बुधवारी (२२ मे २०२५) विद्यार्थ्यांना प्रवेश प्रक्रिया ऑनलाईन करताना अडचणींचा सामना करावा लागला. पालकांसह विद्यार्थ्यांची प्रतिक्षा असलेल्या शैक्षणिक वर्ष २०२५-२६ साठी अकरावी प्रवेशाची प्रक्रिया बुधवारी (२२ मे २०२५)सुरू झाली. अकरावी प्रवेशासाठी राज्यभरातील विद्यार्थ्यांनी शिक्षण विभागाकडून देण्यात आलेल्या वेबसाईटवर लॉग इन करण्याचा प्रयत्न केला. मात्र, अल्पावधीच वेबसाईट क्रॅश झाल्यानं बॅंड गेटवे’ या मेसेजच्या पुढे वेबसाईटवरील प्रक्रिया सुरू नव्हती. त्यानंतर शिक्षण संचालनालयाच्या हेल्पलाइनवरून ठोस माहिती न मिळाल्यानं प्रतिसाद न मिळाल्यानं विद्यार्थ्यांसह पालकांमध्ये गोंधळाचे वातावरण निर्माण झाले. या सर्व गोंधळानंतर शिक्षण संचालनालय कार्यालयाकडून   वेळापत्रक २२ मे २०२५ रोजी दुपारी,३ वाजता जाहीर करण्यात येणार होते. त्यात बदल करत ४ वाजता परत एक शिक्षण विभागाने आदेश काढला. २६ मे ते ३ जून दरम्यान विद्यार्थ्यांना आपल्या पसंतीचे कॉलेज निवडता येणार असल्याचे स्पष्ट केले.

राज्यभरातून यंदा दहावीच्या परीक्षेत १३ लाख २ हजार ८७३ विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले आहेत. अकरावी प्रवेशासाठी राज्यामध्ये तब्बल २० लाख ९१ हजार ३९० जागा आहेत.मात्र पहिल्या दिवसापासूनच ऑन लाइन प्रवेशाचा गोंधळ निर्माण झाल्याने त्याचा नाहक त्रास विद्यार्थ्यांसह पालक व शिक्षकांना सहन करावा लागत आहे.

राज्य शिक्षण महामंडळाने दिलेल्या नव्या वेळापत्रकानुसार, २६ मे ते ३ जूनपर्यंत ही ऑनलाइन प्रवेश प्रक्रिया सुरू राहणार आहे. त्यानंतर, ५ जून रोजी पहिली जनरल मेरीट लिस्ट जाहीर केली जाईल. तर ६ आणि ७ तारखेपर्यंत विद्यार्थ्यांना आपल्या हरकती नोंदवून तक्रार करता येणार आहे. त्यानंतर, ८ जून रोजी अंतिम जनरल मेरीट लिस्ट जाहीर केली जाईल.

जिंजीच्या स्वातंत्र्याच्या ३४८ व्या वर्धापन दिनानिमित्त जिंजीत पुस्तक प्रकाशन

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

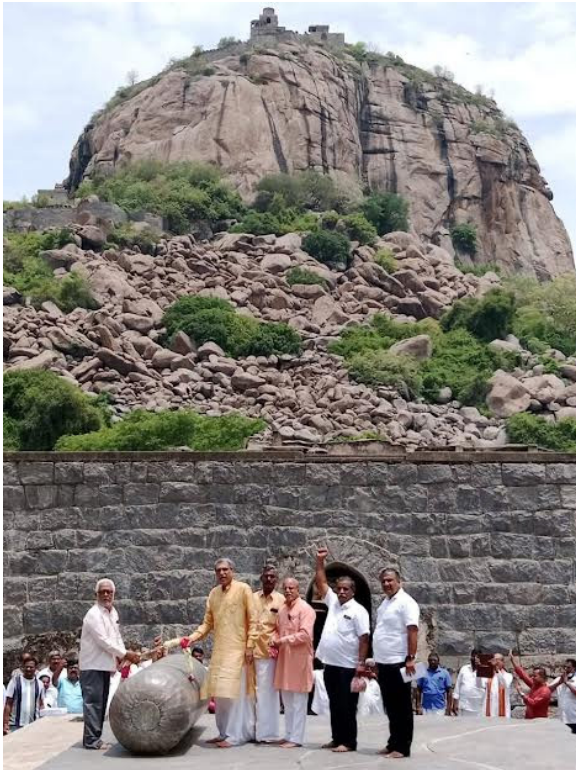
जिंजी (तामिळनाडू) – छत्रपती शिवाजी महाराजांचा इतिहास जिथे लिहिला गेला तो किड्डा सेंजी (जिंजी) किड्डा म्हणून ओळखला जातो. जिंजीच्या स्वातंत्र्याच्या ३४८ व्या वर्धापन दिनानिमित्त जिंजी (सॅंजी) येथे विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमात तंजावरचे श्रीमंत राजे शिवाजी राजा भोसले यांच्या हस्ते जिंजी किल्ल्यासमोरील राजवाड्याच्या दरबार परिसरात राजाच्या आसनावर पुष्पहार अर्पण करून आदरांजली वाहिली.

१९ मे रोजी जिंजी किड्डा येथे आयोजित कार्यक्रमात फ्रीडम ऑफ सेंजी (जिंजी) या विक्रमसिंह मोहिते लिखित पुस्तकाचे प्रकाशन झाले. विक्रमसिंह मोहिते शिवाजी महाराजांचे सेनापती हंबीरराव मोहिते यांचे १३ वे वंशज आहेत.

शिवाजी महाराजांचे चरित्र सभासद बखर ही सॅंजी किल्ल्यावर

कृष्णाजी अनंत सभासद यांनी शिवाजी महाराजांचे पुत्र राजा राजाराम महाराज यांच्या विनंतीवरून लिहिली होती. शिवाजी महाराज आणि त्यांचे पुत्र राजाराम यांचे समकालीन कृष्णाजी अनंत सभासद यांनी हे पुस्तक शिवाजी महाराजांच्या जीवनातील प्रत्यक्ष अनुभवावर आधारित लिहिले आहे. त्यांनी असेही सांगितले की, ३४८ वर्षांपूर्वी, या दिवशी नासिर मुहम्मद या आदिलशाही सरदाराकडून शिवाजी महाराज यांनी हा किड्डा जिंकला म्हणून तो दिवस साजरा केला.

यावेळी श्री शिवाजी रायगड स्मारक मंडळाचे सचिव सुधीर थोरात यांनी तंजावरचे धाकटे महाराजा शिवाजी राजा भोसले यांना ‘‘फ्रीडम ऑफ सेंजी’’ या पुस्तकाची पहिली प्रत दिली. यानंतर तमिळ आणि मराठी भाषांचे व्याख्याते प्रा. डॉ. विवेकानंद गोपाल यांनी महान राजा छत्रपती शिवाजी यांच्या शौर्यपूर्ण साहसांवर आणि या किल्ल्यावरील त्यांच्या वास्तव्यावर मनोगत   व्यक्त केले.

चित्रपट निर्मिती म्हणजे काय?, ‘म्हणजे वाघाचे पंजे’च्या निमित्ताने

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

चित्रपट बनवणं म्हणजे फक्त कॅमेरा, स्टोरी आणि कलाकार नव्हे; ते म्हणजे असंख्य स्वप्नांचं, धोरणांचं, संघर्षांचं आणि विश्वासाचं एक सर्जनशील युद्धक्षेत्र असतं. ‘म्हणजे वाघाचे पंजे’ या नव्या मराठी चित्रपटाने याची ठोस आठवण करून दिली आहे... निर्मिती डॉ.संतोष पोटे, डॉ.सुनीता पोटे आणि कौशिक मेहता हे आहेत.तज्ञ डॉक्टर, सामाजिक कार्यकर्ते आणि व्यवस्थापन क्षेत्रातील व्यक्ती जेव्हा चित्रपट निर्मितीच्या प्रक्रियेत उतरतात, तेव्हा ती फक्त कला नसते...

ती समाजाशी, संस्कृतीशी आणि सध्याच्या मूल्यप्रणालीशी केलेली एक सृजनात्मक चर्चा ठरते... या चित्रपटात आई-मुलींचं नातं, साहस, नाट्य, विनोद आणि सन्मानाचा संदेश गुंफलेला आहे. परंतु निर्मितीच्या आड एक प्रश्न कायम राहतो, अशा वैचारिक आणि भावनिकदृष्ट्या जड विषयांना व्यवसायिक चित्रपटाच्या चौकटीत

मांडणं किती अवघड असेल? निर्मात्यांनी फक्त पैसा गुंतवलेला नाही, त्यांनी स्वतःचं अनुभवविश्व, संवेदनशीलता आणि कलासंवेदना यामध्ये गुंतवली आहे. डॉक्टर पोटे दांपत्य हे आरोग्य क्षेत्रातील मान्यवर असूनही, त्यांनी चित्रपटनिर्मितीमध्ये स्वतःचं स्थान शोधण्याचा निर्णय घेतला. यामागे कुठलीही प्रसिद्धी नाही, तर एक सामाजिक ध्येय, एक सांस्कृतिक संदेश आहे...

या चित्रपटाचं अजून एक वैशिष्ट्य म्हणजे त्यातल्या कलाकारांची निवड. प्राजक्त हणमधर, संजय नावकेर, दीपाली सय्यद, चिन्मय उद्गीरकर यांसारख्या अनुभवी कलाकारांबरोबरच, तम्मना बांदेकर, मेधराज राजेभोसले यांसारखे कलाकार देखील समाविष्ट आहेत. ही मिश्र कलाशक्ती एकत्र बांधणं, ती प्रभावीपणे पडद्यावर मांडणं हाही एक निर्माता म्हणून घेतलेला कलात्मक धोका आणि आत्मविश्वास असतो...

संगीत, संवाद, आणि पटकथेपासून ते प्रेक्षकांच्या भावना ओळखून मार्केटिंग करण्यापर्यंत, एक निर्माता अनेक भूमिकांमध्ये सतत बदलत असतो. तो कधी व्यवस्थापक असतो, कधी शिक्षक, कधी मनोविश्लेषक, कधी धोरणकार. आणि या सर्व भूमिकांना एकाच वेळी निभावणं हीच खऱ्या अर्थानं चित्रपट निर्मितीची खरी ओळख आहे...

‘म्हणजे वाघाचे पंजे’ हा चित्रपट ३० मे रोजी प्रदर्शित होतो आहे. त्याचा वास्तवात किती परिणाम होईल, ते प्रेक्षक ठरवतील. पण या निमित्ताने निर्मात्याची भूमिका ही केवळ आर्थिक आधारपुरती मर्यादित नसून, ती एक सांस्कृतिक उद्योजकतेची जबाबदारी आहे, हे निश्चित ठरलं आहे... चित्रपट निर्मिती म्हणजे केवळ प्रकाश, कॅमेरा आणि ऍक्शन नव्हे ! ती असते एक विचारांची चळवळ, जी कधी पडद्यावर उमटते, तर कधी काळजात घुमते...

वाढदिवस

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

दोन दिवसांनी सुबोधचा वाढदिवस होता, आणि सुट्ट्या लागून आठ-दहा दिवस झाले होते, त्याचा वाढदिवस सुट्टीच्या दिवसात असल्याने दरवर्षी बर्थडे वेळी त्याचे बहुतेक मित्र बाहेरगावी गेलेले असायचे.

सोसायटीतल्या फ्रेंड्सना बोलावून पार्टी करायची तरी मोजकीच मुलं असायची. सगळे फ्रेंड्स हजर असतील तर बर्थडे पार्टीची धमाल , मजा येणार..!

मित्रांच्या शिवाय बर्थडे फिका फिका वाटायचा.

त्यामुळे बर्थडे पार्टी नाही‘‘ यामुळे त्याचा मूड नव्हता.

आई-बाबा सुबोधचा वाढदिवस आठवणीने साजरा करीत, जेवणाचा बेत त्याच्या आवडीचा असतो. आबा-आजी त्याला छान गिफ्ट देत. सिटीत असलेले काका काकू, त्यांची मुलं येऊन जातात.

सुबोध त्याचे आवडत्या फ्रेंड्सना मिस

करतोय

हे सर्वांना जाणवायचे.

दुपारच्या वेळी सुबोध सोसायटीच्या पार्किंगमध्ये येऊन

बागेमध्ये असलेल्या बेंचवर बसला, बागेची काळजी घेणारे माळीकाका बागेतल्या झाडांची पाहणी करीत फिरत होते.

एकटाच बसलेल्या सुबोधला पाहून ते म्हणाले..

सुबोध हे काय ?

सुट्टीच्या दिवसात घरात सगळ्यांच्या सोबत मजा करायची सोडून खाली एकटाच का येऊन बसलास ?

माळीकाकांना काय उत्तर द्यावे ? सुबोध विचार करीत असताना, ड्युटीवर असलेले सिक्युरिटीकाका माळी काकांच्या जवळ आले.

त्यांना बाजूला घेऊन ते एकदम हळू

आवाजात बोलू लागले.

त्या दोघांचे बोलणे कोणत्या विषयावर आहे ? सुबोधला कळत नव्हते, एक शब्द त्याला ऐकू येत नव्हता.

सिक्युरिटी काकांचा काहीतरी प्रॉब्लेम नक्कीच असावा.

ते हात जोडून माळी काकांना विनंती करीत आहेत,

त्यांच्या चेहेरा अगदी उदासवाणा दिसत

होता.

माळीकाकांनी त्यांच्या पाठीवर हात ठेवत

धीर दिला,

त्यानंतर सिक्युरिटी काका निराश होऊन गेट वर जाऊन बसले.

सुबोधला रहावले नाही, त्याने माळी काकांना विचारले-

काय झालं हो त्या काकांना ?

काही मोठा प्रॉब्लेम झालाय का ?

ते हात जोडून तुम्हाला काही म्हणत होते..

मला सांगा तरी, त्यांचा प्रॉब्लेम..

माळीकाका सांगू लागले-

सिक्युरिटी काकांची गावाकडे असलेली

फॅमिली सुट्टीच्या

दिवसात सध्या इकडे आली आहे.

त्यांच्या मुलाचा वाढदिवस आहे दोन दिवसांनी.

कधी नव्हे तो मुलगा इथे आला आहे, तर त्याचा वाढदिवस छान साजरा करावा ‘‘ असे

सर्वांना वाटते आहे.

म्हणून ते मला म्हणत होते..

पैश्याची काही व्यवस्था होईल का ? कर्ज

म्हणून द्या, मी फेडीन तुमचे कर्ज.

सुबोध, अरे आम्ही दोघे ही गरीब माणसे, कुठून पैसे येणार आमच्याकडे, कोण देणार आम्हाला पैसे.

बिचारे नाराज झाले, मी तरी काय करू , सुबोध त्यांना म्हणाला - माळीकाका , अहो, दोन दिवसानी तर माझाही वाढदिवस आहे.

आपण एक काम करू, माझ्या वाढदिवसाच्या दिवशी तुम्ही सकाळीच आमच्या घरी या.

मी आई-बाबांना सांगतो, ते नक्कीच तयार होतील.

तसेच झाले, माळीकाका ठरल्याप्रमाणे सुबोधच्या घरी आले,

त्यांनी सुंदरसा बुके सुबोधला देत ‘‘हॅप्पी बर्थ

डे‘‘ म्हटले.

सुबोधच्या आई -बाबांनी माळी काकांच्या हातात एक बॅग देत म्हटले, सुबोधने आम्हाला सारे सांगितले आहे.

तुम्ही आणि सुबोध सिक्युरिटीकाकांच्या घरी

जाऊन त्यांच्या मुलाचा वाढदिवस साजरा करा‘‘,

त्या सर्वांना खुप आनंद होईल.

सुबोध माळीकाकांच्यासोबत सिक्युरिटी-

काकांच्या घरी पोंचला. त्या काकांना

माळीकाकांच्या सोबत आलेल्या सुबोधला पाहून आश्चर्य वाटले.

तुम्ही दोघे इकडे माझ्या घरी कसे काय ?

माळीकाकांनी म्हटले-

तुमच्या मुलास बोलवा.

त्यांनी आवाज दिल्यावर मुलाच्या पाठोपाठ त्याची लहान बहीण आली, आई आली.

माळीकाका सर्वांना म्हणाले -

आज तुमच्या मुलाचा वाढदिवस आहे ना, तसाच या सुबोधचाही आज वाढदिवस आहे‘‘.

त्यादिवशी आपले झालेले बोलणे याला मी सांगितले,

आणि सुबोधच्या आई-बाबांनी तुमच्या मुलाच्या वाढदिवसाची ही खास भेट पाठवली आहे,

घे रे बाळ ..!

सिक्युरिटी काकांच्या आणि काकूंच्या डोळ्यात पाणी आले, वाढदिवस असलेल्या त्यांच्या मुलाच्या चेहेऱ्यावरचा आनंद पाहून सुबोधलाही आनंद झाला .

***

		डॉ. निखिल करवडे (MBBS, MS-KEM होस्पिटल, मुंबई, DNB, MNAMS- NBE-नवी दिल्ली) कानस्टंट आईट रिफ्रेक्टिभ सर्जन
मोफत हिप प्रत्यारोपण सर्जरी फक्त हिप इम्प्लॉन्टचे शुल्क आकारले जाईल		
इम्पोर्टेड इम्प्लॉन्ट ₹१,२०,०००/-	भारतीय इम्प्लॉन्ट ₹१,००,०००/-	
१ मे ते ३१ मे २०२५		
अर्पोईटमेंटसाठी कॉल करा: +९१-९२२ ५१७ ६०२९		
सौजन्य : मनोज बोरा मामाजी मित्र मंडळ ९८२३२५५५७ / ९८२३२५५५७		

— विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyand@gmail.com

आनंदी पहाट...

पैशाप्रमाणे वेळ साठवून ठेवता येत नाही

ज्योतिर्मय साहित्य

आपल्या सर्वांना सारखेच एका दिवसाचे चौवीस तास मिळतात. काही लोक इतरापेक्षा त्यांच्या उपलब्ध वेळेत अधिक साध्य करत असतात. वेळेचे चांगले, योग्य व्यवस्थापन हेच त्यामागचे मुख्य कारण असते. टाइम मॅनेजमेंट म्हणजे तुमचा वेळ वेगवेगळ्या ॲक्टिव्हिटीमध्ये कसा विभागायचा याचे आयोजन आणि नियोजन करण्याची प्रक्रिया आहे. त्याचे ज्ञान आपल्याला बरोबर मिळवावे लागते आणि कमी वेळेत अधिक काम करण्यासाठी आपण अधिक हुशारीने काम करणे कठीण नसते. वेळ कमी असताना आणि दुबाव जास्त असतानाही आपण करत असलेल्या कामात यश प्राप्त होऊ शकते. सर्वोच्च यश मिळविणारे त्यांचा वेळ अत्यंत चांगल्या प्रकारे व्यवस्थापित करतात.

मनाच्या उच्च साधनेच्या वेळेच्या व्यवस्थापन संसाधनांचा वापर करून, आपण देखील आपल्या वेळेचा पुरेपूर उपयोग करू शकतो. आपला वेळ प्रभावीपणे कसा व्यवस्थापित करायचा हे आपल्याला माहिती करून घेणे आवश्यक असते. त्याचे अनेक फायदे आपल्याला प्राप्त होऊ शकतात. एकंदरीत, तुमचा वेळ सर्वोत्तम कसा वापरायचा हे निवडण्याच्या पद्धतीमुळे आत्मविश्वासाने आपण अधिक नियंत्रणात राहू शकतो आणि सर्वोच्च यश संपादित करू शकतो. आपल्यामध्ये अधिक आनंदी, आरामशीर राहून देखील सखोल विचार करण्याची क्षमता असल्याने आपण अधिक सक्षम होऊ शकतो. इतरांना त्यांच्याचलक्ष्यां पर्यंत पोहोचण्यास मदत करण्यासाठी आपणा उत्तम मार्गदर्शक ठरू शकतो.

आपल्या मन:शक्तीमध्ये एकूणच वेळ व्यवस्थापन सुधारण्यासाठी डिझाइन केलेली, परिपक्वता असलेली संसाधने आणि मनाची प्रगल्भता असते. सामान्य वेळ-व्यवस्थापन आव्हानांसाठी व्यावहारिक उपाय देतात, तसेच मुख्य सवयी अधिक चांगल्यासाठी आपले विचार, वर्तन आणि व्यवहार बदलण्याचे योग्य मार्ग दाखवतात. आपण अधिक संघटितपणे कार्य करू शकतो.

आनंदाची फुले वाटणारे झाड...

ज्योतिर्मय साहित्य

साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष झाल्याचा क्षण, नाट्य संमेलनाचे अध्यक्ष झाल्याचा क्षण इ. पैकी कोणता सांगावा असा त्यांना प्रश्न पडला असेल. तो काही बोलणार तेवढ्यात पुलं म्हणाले, एकदा माजी पंतप्रधान इंदिराजी आपल्या मंत्रिमंडळासमवेत चर्चा करीत होत्या. त्या म्हणाल्या की आपल्या देशातले जे महान लोक होऊन गेले, त्यांचा सन्मान तर आपण टपाल तिकीट काढून करतोच, पण एखाद्या परदेशातील व्यक्तीवर तिकीट काढून त्यांचा सन्मान करावा असे वाटते. त्यांचे सहकारी म्हणाले की छान कल्पना आहे. कोणाचे नाव आपल्या डोळ्यांसमोर आहे का ? तेव्हा इंदिराजी म्हणाल्या जगाला हसवणाऱ्या आणि काही काळ का होईना पण आपले दुःख विसरायला लावणाऱ्या चार्ली चॅप्लिनवर तिकीट काढावे असे वाटते. वा. फारच छान कल्पना ! सहकारी म्हणाले. तेव्हा एका मंत्र्याने विचारले की कोणाच्या हस्ते हे तिकीट प्रकाशित करावे असे

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

आपल्याला वाटते ? तेव्हा इंदिराजी म्हणाल्या, तो महाराष्ट्रातला पी एल आहे ना, लोकांना आपल्या नर्मविनोदाने हसवणारा, त्याच्या हस्ते हे तिकीट प्रकाशित करावे असे वाटते.

पुलं त्या पत्रकाराला म्हणाले , तो माझ्या जीवनातला परमोच्च आनंदाचा क्षण !

एकदा पुलंना कोणीतरी तुम्ही आत्मचरित्र कधी लिहिणार असे विचारले होते. तेव्हा पुलं म्हणाले, मी आत्मचरित्र लिहीन की नाही हे माहिती नाही, पण लिहिलेच तर त्याचे नाव निघून नरजातीला रमविण्यात गेले वय असे असेल असे सांगून टाकले. आपल्या साठ वर्षांच्या जगण्याचे मर्म अशा रीतीने पुलंनी एका ओळीत सांगून टाकले होते. असे

हे आनंदाची फुले वाटणारे झाड..!

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

वैराग्य निरूपण

ज्योतिर्मय साहित्य

एका भगवंता शिवाय आपले कोणी नसते. एका ईश्वरी सत्तेने विश्व चालते. तोच पाऊस पाडतो, समुद्राच्या मर्यादा तो नियंत्रित ठेवतो. समजा समुद्राने आपल्या मर्यादा सोडल्या तर सुनामी सारखी परिस्थिती निर्माण होऊन केवढा प्रलय निर्माण होतो हे आपण अनुभवले आहेच. त्सुनामी झाली तेव्हा किती लोकांचे प्राण गेले. तसेच वादळ, वारा, धरणीकंप, कोरडा दुष्काळ, ओला दुष्काळ, हे सदैव चालूच असते.

शेष धरतीला आपल्या डोक्यावर तोलून धरतो म्हणून चंद्रसूर्य वेळेवर उगवतात. अशाप्रकारे भगवंताच्या सत्तेने सगळे चालते. अशा भगवंताला सतत स्मरावे. भोगाच्या किंवा इंद्रिय सुखाच्या मागे जाणारे हीन दुरात्मे समजावे. आजच्या काळातला विचार केला तर जीभेला गोड वाटते म्हणून मी रोज श्रीखंड, बासुंदी, शिरा, आमरस जर मी रोजच खाछा तर मला डायबेटीस होणारचं व्यायाम केला नाही तर बीपीचा त्रास होणारचं. म्हणून समर्थ म्हणतात इंद्रिये ताब्यात ठेवा. मासे पकडण्यासाठी गळाला कणकेची गोळी लावलेली असते. कर्णीक खाताना माशाला सुख वाटते. गळ गिळताना जेव्हा तो ओढला जातो तेव्हाच माशाचा गळा फाटतो. किंवा हिरवा चारा तोंडात धरून हरीण जीवाच्या आकांताने पळते ते पळत असताना त्याला दगड दिसत नाही. दगडावर जोरात आपटते व त्याचे तोंड फाटते. हे सगळं अभ्यास पूर्वक लक्षात ठेवावे यातून बोध काय घ्यायचा तर सर्व नरदेहाच्या मर्यादा मर्यादित ठेऊन जीवन जगावे. शेवट गोड करायचा असेल तर सद्गुरू दात्याला विसरू नये. भजन पूजन नामजप मर्यादित आचारविचारांचे पालन करून भगवंताला प्रसन्न करून घ्यावे. स्वानंदरस देण्यासाठी तो सदैव तयार आहे.

दशक तिसरा समास दहावा समास
श्रीराम जय राम जय जय राम

(क्रमशः)

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

नवविधा भक्तीचा श्रवण, कीर्तन, विष्णुस्मरण इत्यादि क्रम हा सृष्टिक्रमाला धरून आहे. मनुष्यप्राणी जन्माला आला की शिकायला सुरुवात करतो ती श्रवणापासूनच. मुके लोक बहिर असलेच पाहिजेत, कारण श्रवण न झाल्याकारणानेच त्यांना बोलता येत नाही. मनुष्यप्राणी ज्या देशात जन्माला येतो त्या देशाची भाषा बोलतो. म्हणून श्रवणानंतर

नाम व इतर साधने

कीर्तन म्हणजे बोलणे; आणि बोलणे झाल्यानंतर कृती म्हणजे नामस्मरण असा स्वाभाविक क्रम लागतो. नामस्मरण होऊ लागले की आपले काम झाले कारण पुढल्या सर्व भक्ती नामस्मरणात येतात. त्यांच्याकरिता निराळी खटपट करण्याचे कारण नाही. एका इसमाला दुसऱ्या एकाला भेटण्यासाठी नऊ मैल अंतरावर असलेल्या ठिकाणी जायचे होते म्हणून तो घरातून निघाला. पण तीन मैल चालून गेल्यावर ज्याला भेटायचे होते तोच मनुष्य त्याला भेटला. अशा वेळी आपले काम झाले म्हणून तो जसा पुढे जाण्याच्या खटपटीत पडणार नाही, त्याचप्रमाणे तिसरी म्हणजे नामस्मरणभक्ती केल्याने पुढल्या सहाही प्रकारच्या भक्तींचे फळ मिळते.

भगवंताच्या स्मरणात सर्वस्व आहे ही अगदी खूणगाठ बांधून ठेवा. भगवंताचे स्मरण कसे आहे ? बाकी सगळ्या गोष्टी, सगळी सत्कर्म, दानधर्म म्हणा, तीर्थयात्रा म्हणा, पारायण म्हणा, बाकीच्या सगळ्या गोष्टी ह्या इंद्रियांसारख्या आहेत. ही सगळी इंद्रिये मानली तर भगवंताचे स्मरण हा प्राण आहे. बाकीची सर्व इंद्रिये जरी असली आणि प्राण नसेल तर इंद्रियांचा काही

उपयोग नाही.

तेव्हा नामस्मरण हा प्राण समजून तुम्ही प्रपंचात सुखी राहा. कर्तव्याला चुकू नका, कर्तव्य करीत असताना परमात्म्याचे स्मरण राखा; मुखामध्ये राम असू द्या. भक्ताने उपाधी बेताची, म्हणजे गरजेपुरतीच ठेवावी. भगवंताचे अनुसंधान न चुकेल एवढीच उपाधी असावी. तसेच पचेल तेवढेच म्हणजे आनंदाने जेवढे करवेल तितकेच नामस्मरण करावे. ते कष्टाने करू नये कारण त्यापासून आनंद होणार नाही.

नामात प्रेम येणे जरूर आहे, याकरिता ते नाम अत्यंत आवडीने आणि त्याच्याशिवाय दुसरे काही साधायचे नाही आहे अशा भावनेने घेतले पाहिजे, म्हणजे त्यात प्रेम येईल. नामात प्रेम येणे ही फार उच्च कोटीची स्थिती आहे. ती अगदी सहजासहजी प्राप्त होणारी नाही. म्हणून यातले मर्म ओळखून योग्य तऱ्हेने आणि चिकाटीने सतत नामस्मरणाचा अभ्यास ठेवणे जरूर आहे. भगवंताच्या नामाशिवाय मला काही कळत नाही असे ज्याला कळले त्याला सर्व कळले.

नामस्मरणाची बुध्दी झाली की आपले काम झाले.

आरोग्य संजीवनी

आंघोळीच्या पाण्यात टाका लिंबाचा रस टाकण्याचे फायदे

ज्योतिर्मय साहित्य

उन्हाळा सुरू झालाय, अशात लिंबाच्या रसाचे काय काय फायदे होतात हे तुम्हाला चांगलंच माहीत आहे. लोक गॅस दूर करण्यासाठी किंवा थकवा घालवण्यासाठी लिंबाच्या रसाचं सेवन नेहमी करतात. बॉडी डिटॉक्स करण्यासाठी म्हणजे शरीरातील विषारी पदार्थ बाहेर काढण्यासाठी लिंबाचा रस किती फायदेशीर आहे हेही सगळ्यांना माहीत आहे. पण अनेकांना हे माहीत नाही की, लिंबाचा रस आंघोळीच्या पाण्यात टाकल्यावर त्याचे काय फायदे होतात. चला जाणून घेऊ याचे फायदे...

शरीराची दुर्गंधी होते दूर...

वाढत्या वयासोबत वाढत्या वजनाचा संकेत तेव्हा मिळतो जेव्हा तुमच्या शरीरातून दुर्गंधी येऊ लागते. जर कुणाच्या शरीरातून दुर्गंधी येऊ लागते तेव्हा समजून घ्या की, भविष्यात तुम्ही एखाद्या गंभीर आजाराचे शिकार होणार आहात. पण अनेकदा घामामुळेही शरीराची दुर्गंधी येऊ लागते. अशात तुम्ही आंघोळीच्या पाण्यात लिंबाच्या रसाचा वापर करावा.

सुरकुत्या होतील दूर...

आपलं शरीर एका गाडीप्रमाणे आहे. जसे आपण एखादी गाडी खरेदी करतो, तेव्हा ती सुरुवातीला चांगला मायलेज देते आणि वेळेनुसार तिच्याकडे लक्ष दिलं नाही

तर ती खराब होते. त्याचप्रमाणे आपल्या त्वचेचं आहे. वाढत्या वयासोबत जेव्हा

संकलन –
डॉ. प्रमोद डेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७९ ६६९ ६६९

आपण आपल्या शरीराला चांगलं पौष्टिक जेवण देत नाही तर त्वचेसंबंधी समस्या निर्माण होऊ लागतात. या ठीक

***

॥ संत महात्म्य ॥

लेखक - मधुकर बोरीकर

9403061886

संत श्री भानुदास महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

ज्ञानेश्वर महाराज यांच्या एका अभंगात असे म्हणतात की दशम द्वार अग्र शून्य सूक्ष्म गगनी/ जेथ असे उन्मनी निखिल रूपे//, द्विविध भागपिंडी द्विविध ब्रम्हांडी/ या ती पडीपाडी ब्रह्म रंघी //

मन मुरुडनी करी राज रया / प्रणवासी सखया साक्ष होई/ देही स्थान मान विवरण करी आधी/ पिंडीची ही शुद्धी प्रथम करी// ओट (साडे तीन) हात देह ब्रम्हांड सगळे यात/ तयाचा निश्चित शोध करा ज्ञानदेव म्हणे विवरण करी वेगे/ निवृत्तीचे संगे साधीयले// सकल ब्रम्हांडाला व्यापून उरलेला हा परमात्मा हुडकण्यासाठी अंतरंगात उडी मारा त्याआधी देह शुद्ध करा या अंतर्गत देहाच्या शुद्धी नंतरच तुम्हाला योग साधेल आणि जे जे ब्रम्हांडात आहे तेथे पिंडातही आहे त्या पंचतत्वाची आटणी करून अतिसूक्ष्म स्तरावर दडलेले विकारांचे मळभ नष्ट करता येतील. आणि आत्म्याभोवतीचे हे मळभ नष्ट होऊन तो आत्मा तेजपुंज स्वरूपात बुद्धीवर प्रकाश टाकील आणि त्यातून आत्मा दर्शन घडेल. ही साधना दृढ झाली की आत्मा हाच परमात्मा आहे याचा बोध होतो व आपली बुद्धी ही विश्वात्मक बुद्धी होते याचाही अनुभव येतो.

म्हणून परमेश्वर प्राप्ती करून घ्यायची असेल तर हा योग साध असे भानुदास महाराज सांगत आहेत. विषयाकडे वळल्यामुळे आपले हजारो करोडो जन्म झाले आणि पुढेही होतच राहतील. संचित कर्म प्रारब्ध कर्म व क्रियमान कर्म ही पुन्हा पुन्हा निर्मित होऊन ८४ लक्ष योनींचा फेरा फिरवीत राहतील असे ते पुढे म्हणतात.

भानुदास म्हणे /सद्गुरू कारणे / पूरवील तुमचे पेणं निश्चयेसी ही सगळी योग प्रक्रिया स्वतःच्या शक्तीनिशी करणे केवळ अशक्य आहे. म्हणून सद्गुरूची कृपा व मार्गदर्शन या कामी असणे अतिशय गरजेचे असते.

सद्गुरू तुमच्यातील दोष हटवतात. प्रसंगी कठोर होऊन शिक्षा करतात.ठोकून ठाकून तुम्हाला तयार करतात.ते साधनेच्या मार्गावरून तुम्हाला भरकटू देत नाहीत. आणि ते तुम्हास पूर्णत्वास नेतील.पेणं म्हणजे गंतव्य स्थान किंवा तुमचे उद्दिष्ट साध्य करून देतील. म्हणून तुम्ही श्रीगुरू चरणां जवळ बसून ही परमात्मा प्राप्तिची प्रक्रीया पुर्ण करा असे भानुदास महाराज म्हणतात. या अभंगातून भानुदास महाराजांना साधनेचे बाह्यरंग यापेक्षा साधनेचे हे अधिक महत्त्वाचे आहे हे सांगावयाचे आहे. असे दिसते. भानुदास एकनाथ भानुदास एकनाथ भानुदास एकनाथ

***

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

स्थाल्यां वैदूर्यमय्या पचति तिलकणां श्चान्दनैरिन्धनौघैः सौवर्णैर्लाङ्गलाप्रैर्विलिखति वसुधा कर्ममूल्यस्य हेतोः । कृत्वा कर्पूरखण्डान् वृतिमिह कुरुते कोद्रवाणां समन्तात् प्राप्येमां कर्मभूमिं न चरति मनुजो यस्तपो मन्दभाग्यः ॥

अर्थ – कोणी वैदुर्य मण्याने सजलेल्या शाळीत, चंदनास इंधन बनवून, तीळ शिजवत आहे, अर्कमूळ्यासाठी कोणी सोन्याचे फाळ असणा-या नांगराने वसुधेला नांगरीत आहे, कापू वृक्षाला खंडित करून कोणी कोदवृक्षाच्या सभोवती कुंपण तयार करत आहे, तर ती मूर्खताच म्हटली पाहिजे. अशाच प्रकारे, कर्मभूमीस प्राप्त होऊन कोणी तपस्या अर्थात सत्कर्म करीत नसेल, तर त्यास अभागीच म्हटले गेले पाहिजे.

माणसाला पूर्व कर्मांचे परिणाम भोगावे लागतात तसेच माणूस नवीन चांगली कर्म देखील करू शकतो, असे मानले जाते. या लोकात आपण सत्कर्म केले पाहिजेत, असा आशय येथे सम्राट भर्तृहरिंनी अभिव्यक्त केला आहे.

॥ श्री राम कथा ॥

वक्ते : आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर

ज्योतिर्मय साहित्य

खरे वैराग्य संतांजवळ असते कारण ते विवेकातून आलेले असते. स्माशनातून येताना वैराग्य येते.मैथुन नंतर ही ते येते. हे क्षण भंगू असते. ज्यावेळी अंतःकरण मन बुद्धी ढळते त्या वेळी हे विचार वैराग्य आठवायला हवे. उत्तम वैराग्य विवेकातून येते.विवेक संतांजवळ असते.

चंद्र तेथे चंद्रिका, शंभू तेथे अंबिका.. यातही हे स्पष्ट होते. मनाच्या उपशमाचा विचार

वशिष्ठानी सांगितला. मनाला देवाचा चरणी समर्पित करणे. त्यास आवरता यायला हवे. आपले मन कोठे धावू नये, मन स्थिर असावे या मनोनाश करणे गरजेचे असते..सरूप, अरूप मनोनाश असे दोन प्रकार आहेत.मनाला शांत,निश्पंद करायचे तर ज्ञानाने, संत संगती,योग,प्राणायाम या द्वारे करावे.माणसाचे जीवनाचे अधिष्ठान हे विचाराचे आहे. रणांगणात गीतेचा उपदेश देताना कृष्ण व अर्जुन हे कसे होते तर अस्थिर मनाचा कृष्ण म्हणजे अर्जुन, आणि स्थिर मनाचा अर्जुन म्हणजे कृष्ण. या दोघात देहाच्या शिवाय अन्य फारसा फरक नव्हताच. मनाच्या बोधा साठी संत वांगमय असते. विश्वामित्र सोबत राम व लक्ष्मण सोबत गेली. विश्वामित्रांनी रामास अनेक अस्त्रे दिली,शस्त्रे दिली जी भगवान शंकराकडून मिळविली होती. अस्त्रे मंत्र सामर्थ्यावर अवलंबून होते. विश्वामित्रांनी रामचंद्र प्रभूला ज्ञानसंपन्न केले. वसिष्ठानी प्रभु रामास ज्ञान दिले तर विश्वामित्रांनी त्यांना कर्मांचे अधिष्ठान दिले. कर्माला निर्दोष ज्ञानाचे डोळे हवेत. ज्ञान आंधळे व कर्म दूषित हे उपयुक्त नाही. दोन्ही असावेत. जीवनाची धन्यता ज्ञानाने होतेच, पण कर्मनिष्ठता नसेल तर जीवन निरर्थक होईल. (क्रमशः)

साहित्याचे विद्यापीठ

‘‘अमृततुल्य’’... प्रेमाचा चहा

ज्योतिर्मय ☞ **साहित्य**
कालच जागतिक चहा दिवस होता त्यानिमित्ताने चला चहा घेताय ना ? चला तर घेऊ मग चहा.....
चहा हे तर आपले अतिशय प्रिय,आणि लोकप्रिय पेय आहे. इतर अनेक पेय आहेत, पण त्यामानाने हे स्वस्त आणि मस्त पेय आहे. चहात कधी आले तर कधी विलायची टाकून चहा बनवला जातो. तसेच गवती चहा मिळतो तो टाकूनही चहाची लज्जत वाढते. चहा कोणत्या सिझन मध्ये आणि कुठे आणि कोणा सोबत घेतो हेसुद्धा महत्त्वाचे आहे. चहा मोठ्या हॉटेलमध्ये मिळतो आणि रस्त्यावरच्या चहाच्या टपरीवरही मिळतो. पण रस्त्याच्या कडेला उभे राहून आणि त्यातही ग्लास मध्ये वाफाळलेला चहा चहाचे टपरीवर चहा घेण्याची मजा काही औरच असते. तसेच आपण चहा कशाबरोबर घेत आहे हेसुद्धा तितकेच महत्त्वाचे असते. अर्थात प्रत्येकाचे आवडीनुसार त्या त्या वेळी त्या त्या सीझनमध्ये ते घेण्याची मजा असते. कधी गरम-गरम बटाटावडा मिरची, कधी कधी भजे या सोबत घेतलेला चहा, तर दिवाळीच्या दिवसात चकली बरोबर घेतलेला चहा. आणि रोज आपली सकाळ होते ती चहा पिऊनच. तेव्हा रोज कधी खारी बिस्कीट, गोड बिस्किट, खारी, पाव, या सोबत घेतलेला चहा.
निरनिराळ्या गावी जातो तिथेही आपली चहाची विशिष्ट ठिकाण असतात, त्याच ठिकाणी चहा घेत असतो.. पुण्यात बालगंधर्व चौकात, कोल्हापूरच्या महाद्वार रोडवर ताज्या दुधाचा घांटीव चहा, नासिकला एम. जी रोडवर,मिरजेच्या स्टेशन रोडवर, जळगांव, भुसावळ, जामनेर, दादर,

सावित्रीच्या लेंकिंचे प्रेरणादायी यश !
ज्योतिर्मय ☞ **साहित्य**
महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक मंडळाच्या वतीने घेण्यात आलेल्या बारावीच्या परीक्षेचा निकाल नुकताच जाहीर झाला. राज्याचा बारावीचा निकाल ९१. ८८ टक्के लागला. नेहमीप्रमाणे कोकण विभागाने या निकालात बाजी मारली. कोकण विभागाचा ९६ . ७४ टक्के निकाल लागला असून कोकण विभागाने राज्यात अव्वल स्थान पटकावले असून लातूर विभाग निकालात तळाशी राहिला आहे. लातूर विभागाचा निकाल ८९. ४६ टक्के इतका लागला आहे. लातूर विभाग टक्केवारीत सर्वांचा मागे पडला हे या निकालातून स्पष्ट दिसते. मागील दशकात लातूर विभाग हा दहावी बारावीच्या निकालात सातत्याने अग्रस्थानी राहिला आहे. लातूर पॅटर्न हा दहावी बारावीच्या निकालासाठी रगत्यात प्रसिद्ध होता. आताही नीट आणि जेईई परीक्षेच्या तयारीसाठी विद्यार्थ्यांची पसंती लातूरलाच असते. नीट आणि जेईईची तयारी करण्यासाठी विद्यार्थ्यांची पहिली पसंती पुणे आणि दुसरी पसंती लातूर असते. ज्यांना शक्य आहे ते पालक आपल्या पाल्यांना राजस्थानातील कोटा येथेही पाठवतात मात्र महाराष्ट्रात लातूर पॅटर्नने आपली एक वेगळी ओळख निर्माण केली असताना लातूरची निकालात इतकी घसरण होणे हे अश्चर्यकारकच आहे. अर्थात निकालात घसरण फक्त लातूर विभागाची झाली असे नाही तर संपूर्ण राज्याचा निकाल यावर्षी घसरला आहे. यावर्षी राज्याचा निकाल ९१. ८८ टक्के लागला जो मागील वर्षीच्या तुलनेने १.४९ टक्क्यांनी कमी आहे. मागील वर्षी म्हणजे २०२४ साली बारावीचा निकाल ९३.३७ टक्के होता. यावर्षी बारावीचा निकाल का घसरला ? असा प्रश्न विचारला जात आहे. यावर्षी राज्य सरकारने कॉपी मुक्त परीक्षा अभियान राबवले त्यामुळे हा निकाल घसरला असण्याची शक्यता आहे. अर्थात हे चांगलेच झाले. कॉपीमुक्त परीक्षा या अभियानामुळे राज्याची खरी गुणवत्ता समोर आली. मध्यंतरी राज्याचा निकाल हा ९७ ते ९९ टक्क्यांच्या दरम्यान असण्याचा आणि त्यात शेकडो विद्यार्थ्यांनी पैकीच्या पैकी गुण मिळायचे. सरकारने कॉपीमुक्त परीक्षा हे अभियान राबवल्या मुळे कॉपिला काही प्रमाणात आळा बसला आहे. सरकारने हे अभियान यापुढेही चालू ठेवावे. विद्यार्थ्यांनी कॉपिवर अवलंबून न राहता वर्षभर नियमितपणे अभ्यास करावा कारण काळ झपाट्याने बदलत आहे. आता शिक्षणातही तंत्रज्ञानाचा वापर होऊ लागला आहे. आज उत्तरपत्रिका शिक्षक तपासित आहेत पण भविष्यात या परीक्षांच्या उत्तरपत्रिका ए आय च्या मदतीने तपासल्या जातील. जेव्हा ए आय तंत्रज्ञान वापरून उत्तरपत्रिका तपासल्या जातील तेव्हा निकाल आणखी घसरण्याची शक्यता आहे. सोलापूर जिल्हा परिषदेचे तंत्रसेही शिक्षक दिसले गुरूजींनी यावर्षी त्यांच्या वर्गाच्या उत्तरपत्रिका ए आय तंत्रज्ञान वापरून तपासल्या. ए आय तंत्रज्ञानाने अवघ्या काही सेकंदात एक उत्तर पत्रिका तपासून होते हे इथ्यांनी दाखवून दिले त्यामुळे या तंत्रज्ञानाचा वापर भविष्यात उत्तर पत्रिका तपासण्याकारिता होणार हे नक्की त्यामुळे यापुढे विद्यार्थ्यांना अभ्यासाशिवाय गत्यंतर नाही. अर्थात राज्याचा एकूण निकाल घसरला असला तरी या निकालात मुलींनी नेहमीप्रमाणे बाजी मारली आहे. यावर्षी जवळपास ९४.५८ टक्के मुली उत्तीर्ण झाल्या आहेत. मुलांपेक्षा मुलींचे उत्तीर्ण होण्याचे प्रमाण ८९.५१ टक्के इतके आहे. अर्थात दहावी असेी की बारावी निकालात कायम मुलींच बाजी मारत असतात हे आपण यावर्षीच नाही तर मागील अनेक वर्षांपासून पाहत आहोत. निकालात मुलींनी बाजी मारणे ही नक्कीच अभिमानास्पद बाब आहे. परीक्षार्थी मुलींची संख्या कमी असूनही उत्तीर्ण होणाऱ्या मुलींचे प्रमाण जास्त असणे हे मोठ्या शैक्षणिक आणि सामाजिक परिवर्तनाचे लक्षण आहे. सावित्रीच्या लेंकिंची ही गरड भरारी पाहून संपूर्ण महाराष्ट्राची मान अभिमानाने उंचावली आहे. एकेकाळी केवळ चूल आणि मूल इतकेच ज्ञान जेव्हा जग होते त्या मुली आज गगनभरारी मारत आहेत. सावित्रीच्या लेकींचे हे यश निश्चितच प्रेरणादायी आहे. एकेकाळी ज्या मुलींना शिक्षणापासून वंचित ठेवले जात होते त्याच मुली आज शिक्षण व्यवस्थेचे सर्वात मोठे संचित बनू पाहत आहे. पुरोगामी महाराष्ट्रासाठी ही अभिमानाची बाब आहे. कठोर परिश्रमाने मुलींनी हे यश मिळवले आणि इतरांना प्रेरणा दिली. कठोर परिश्रमातून मुलींनी हे यश मिळवून समाजाला एक सकारात्मक संदेश दिला आहे. बारावीच्या परीक्षेत उत्तीर्ण झालेल्या सर्व विद्यार्थ्यांचे मनापासून अभिनंदन आणि सर्व विद्यार्थ्यांना पुढील शैक्षणिक वाटचालीस मनापासून शुभेच्छा!

***

मुंबई, डोंबिवली, असे निरनिराळ्या शहरात आपण जातो त्या ठिकाणी चहा घेण्याची एक वेगळीच मजा असते. क्वचित प्रसंगी आपण आवडीने त्या ठिकाणी दोन दोन वेळा चहा घेतो. तो चहावालाही आपली आवड लक्षात घेता आनंदाने आपल्याला जसा हवा तसा चहा करून देतो आणि परत या आमंत्रण देतो. अशी अनेक ठिकाणा आपण त्यासाठी आपल्या मनात ठेवलेले असतात.
चहाला अनेक नावाने संबोधले जाते कधी त्याला ‘‘कडक मीठा‘‘ म्हणतात, तर कधी ‘‘पंजाबी तर कधी गुलाबी तर कुठे त्याला ‘‘अमृततुल्य‘‘ असेही म्हणतात. चार मित्र एकत्र जमले की त्यांना थोड्यावेळात चहा पिण्याची लहर आली नाही तर नवलच. चला...चहा कट...पाच कट... अशी ऑर्डर....

जगभरात दरवर्षी १५ डिसेंबर हा दिवस ‘‘आंतरराष्ट्रीय चहा दिवस‘‘ म्हणून साजरा केला जातो. अनेक देशात चहाचे उत्पादन आणि वितरण विक्री हे अनेक कुटुंबाचे परिवारासाठी जगण्याचं मुख्य साधन तर आहेच, पण देशासाठी उत्पन्नाचा मोठा स्रोत आहे. आणि या चहाच्या उद्योगाच्या माध्यमातून खूप मोठ्या प्रमाणात रोजगार उपलब्ध होतो. चहा हे नगदी पीक आहे. आपल्या दैनंदिन जीवनात चहाचे महत्त्व आहेच. तसेच चहाचा व्यापार आणि चहाच्या मळ्यात काम करणाऱ्या लाखो कामगारांकडे लक्षवेधी आहे हा चहा दिवस साजरा केला जातो. अर्थातच चहाच्या व्यापाराला प्रोत्साहन देऊन या उत्पादनाकडे सगळ्यांचं लक्ष वेधणे हा हेतू असतोच. भारत, केनिया, व्हियेतनाम, युगांडा, मलेशिया, इंडोनेशिया, चीन, श्रीलंका, या देशात चहाचे उत्पादन घेतले जाते.

आंतरराष्ट्रीय संघटनेच्या बैठकीत १५ डिसेंबर हा आंतरराष्ट्रीय चहा दिवस म्हणून साजरा करावा हा निर्णय झाला, आणि त्यानंतर २००५ सालापासून १५ डिसेंबरला आंतरराष्ट्रीय चहा दिवस साजरा होऊ लागला. डिसेंबर महिना हा थंडीचा महिना आहे. आणि त्यादृष्टीने चहा हे महत्त्वाचे पेय आहे. त्याला पुढे आल्यानंतर कोणी नाही म्हणत नाही. अर्धा अर्धा कप जरी म्हटला तरी दिवसभरात ५/७ वेळी होतोच, आणि या चहा चा मोह थंडीच्या दिवसात आवरला जात नाही. त्यादृष्टीने डिसेंबर महिना हा महत्त्वाचा आहे.

भारताने २०१५ साली संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या फूड अँन्ड अग्रिकल्चर ऑर्गनायझेशनला आंतरराष्ट्रीय चहा दिवसाची व्याप्ती वाढवायचा प्रस्ताव दिला. त्यानुसार संयुक्त राष्ट्र संघटनेने यावर अनेक देशांचा विचार घेऊन २१ मे जागतिक चहा दिवस साजरा करावा असा निर्णय घेतला.

चहा जगातील सर्वाधिक सेवन केल्या जाण्याऱ्या पेया पैकी एक आहे. त्यामुळेच प्रत्येकाची चहा बनवण्याची पध्दत वेगळी असते. कुणाला आलं घालून चहा प्यायला आवडतं तर कुणाला ब्लॅक टी प्यायला आवडतो. जगात चहाची शेती सर्वप्रथम चीनमध्ये करण्यात आली होती. म्यानमार आणि आसामच्या पर्वतीय भागात १८२४ सालच्या दरम्यान चहाचे पानं सापडली. त्यानंतर इंग्रजांनी १८३६ सालापासून चहाचे उत्पादन सुरू केलं.

सुरुवातीला यासाठी चीनमधून चहाचे बी मागवले जात होते

त्यानंतर आसामच्या भागातील चहाच्या बियांचा वापर सुरू झाला. भारतातील चहाचे उत्पादन हे ब्रिटनमधील चहाची मागणी पूर्ण करण्यासाठी केलं जायचं. आज चहा हे भारतात सर्वात स्वस्त आणि लोकप्रिय पेय आहे. आसामचा चहा सर्व जगभर आसाम टी म्हणून प्रसिध्द आहे.

चीन हा जगातील सर्वात मोठा चहाचा निर्यातक देश आहे भारतातही चहाचं मोठ्या प्रमाणात उत्पादन होतं पण स्थानिक स्तरावर त्याचं सेवनही मोठ्या प्रमाणात केलं जातं. टी बोर्ड ऑफ इंडियाच्या मते, भारतातील चहाच्या एकूण उत्पादनापैकी ८० टक्के उत्पादन हे भारतातच सेवन केलं जातं. चहामध्ये प्रोटीन, पॉलीसॅकेराइड, पॉलिफेनॉल, मिनरल्स आणि अमिनो, कार्बनिक अॅसिड, लिग्निन आणि मिथाइलक्सेिथिन (कॅफिन, थिओफिलाइन आणि थियोब्रोमाइन) हे घटक असतात. हे शरीराला फायदेशीर असतात. चहामध्ये फायटोकेमिकल्स असतात जे आपल्या शरीरात शक्तिशाली ऑंटी एक्सीडेंट म्हणून कार्य करतात.

शहरी भागात अनेक ठिकाणे ‘‘प्रेमाचा चहा‘‘ ‘‘ या चहा घ्यायला‘‘ चहा घेताय ना‘‘... ‘‘अमृततुल्य‘‘... ‘‘चहा

डॉट कॉम‘‘-- अशा अनेक नावांनी चहाही दुकान सजलेली असतात.. त्याबरोबर कुठे गरम गरम भजी, वडा, असे असते. ऐन

पावसाळ्यात विजांपासून रक्षण

हाताळू नये. दूरध्वनीचा वापर अशावेळी करू नये. दोन चाकी वाहन, सायकल, ट्रक, ट्रॅक्टर किंवा नौका यावर असल्यास तात्काळ उतरून सुरक्षित ठिकाणी जावे. अशा परिस्थितीत वाहनातून प्रवास करू नये. एखाद्याच्या शेतावर किंवा घराशेजारी उंच वृक्षाचे खोड अथवा फांदीवर तांब्याची एक तार बांधून तिचे दुसरे टोक जमिनीत खोलवर गाडून ठेवावे. म्हणजे हे झाड सुरक्षित होईल. वाहनातून प्रवास करत असल्यास वाहनातच रहावे. वाहनाच्या बाहेर थांबणे आवश्यक असल्यास धातुचे कोणतेही उपकरण हातात बाळगू नये. जंगलात गेले असल्यास कमी उंचीच्या व दाट झाडांचा आसरा घ्यावा. वृक्ष दलदलीची ठिकाणे अथवा पाण्याचे स्रोतापासून शक्यतो दूर रहावे किंवा आकाशाखाली राहण्यापेक्षा लहान झाडाखाली आसरा घ्यावा. मोकळ्या आकाशाखाली राहणे आवश्यक असल्यास खोलगत ठिकाणी रहावे. एकाच वेळी जास्त व्यक्ती एकत्र राहू नये. दोन व्यक्ती असल्यास किमान त्यांचात १० ते

१५ फुट अंतर असणे आवश्यक आहे. पोहणारे किंवा मच्छिमांरी करणाऱ्यांनी अशावेळी तात्काळ पाण्यातून बाहेर यावे.

विजेबाबत काही काल्पनिक समज आणि वास्तव
समजूत : वीज एकाच ठिकाणी दुस-यांदा कधीही पडत नाही.
वास्तव : निर्जन स्थळी, उंच इमारतीवरील कळसावर वीज वारंवार कोसळते, जिथे वीज पडण्याची शक्यता जास्त असते, अशा जागा वादळी हवामानात टाळयाव्यात.
समजूत : पाऊस पडत नाही व ढगाळ हवामान नसेल, तर आपल्यावर वीज पडणार नाही.
वास्तव : वीज जवळ जवळ ५ कि. मी. अंतरावर सुध्दा पडू शकते. त्यामुळे हवामान ढगाळ नाही, पाऊस नाही, तरीही वीज पडू शकते, वज्राघात (जास्त ताकदीची वीज) कधी कधी २०-२५ किमी अंतरावर सुध्दा पडू शकते. अगदी दुर्मिळ प्रसंगी वीज ८० कि.मी. अंतरावर देखील पडल्याच्या घटना घडलेल्या आहेत.
समजूत : चार चाकी वाहनात असतांना रबर टायरमुळे विजेपासून संरक्षण होते.
वास्तव : वीज टायरपासून २ इंच दुरच राहते हे खरे आहे. पण खरे पाहता, संरक्षण होण्यास टायर बरोबरच धातूचे छप्पर व बाजूमुळे मदत होते.

मोटरसायकल, सायकल, उघड्या टपाची चारचाकी वाहने, फायबर ग्लास, प्लॅस्टीकचे कवच असलेली चारचाकी वाहने यांना विजेपासून तसे संरक्षण मिळत नाही. शेतावरील ट्रॅक्टर ट्रॉली यांना जर छप्पर नसेल, तर त्यांनाही तसे संरक्षण मिळत नाही. पण त्यांना छप्पर असेल, तर ती वाहने सुरक्षित राहतात.
समजूत : ज्याच्या अंगावर वीज पडली आहे, ती व्यक्ती विद्युतभारीत असते आणि तिला स्पर्श केल्यास आपल्याला सुध्दा विजेचा झटका बसतो.
वास्तव : मानवी शरीर वीज साठवून ठेवू शकत नाही. त्यामुळे वीजबाधित व्यक्तीला स्पर्श करणे वा त्या व्यक्तीला प्राथमिक उपचार करणे, यात मदत करणाऱ्या व्यक्तीला कसलाही धोका नसतो. वरील कल्पित समज अत्यंत चुकीचा आहे. अशा अपसमजामुळे सीपीआर किंवा कृत्रिम श्वासोच्छ्वास असे प्राथमिक उपचार दिले गेलेले नाहीत. तर एखादी व्यक्ती वाचण्याची ९० टक्के शक्यता असूनसुध्दा ती मृत्युमुखी पडू शकते.

समजूत : जर पावसाळी वादळी हवामानात सापडलात, तर झाडाखाली आश्रय घ्यावा.
वास्तव : वीज पडून मृत्युमुखी पडण्याची जी प्रमुख कारणे आहेत, त्यात झाडाखाली थांबलेल्या लोकांचा दुसरा नंबर लागतो.
समजूत : पावसाळी हवामानात मी घरातच राहीलो, तर मी सुरक्षित आहे.
वास्तव : पावसाळी/वादळी हवामानात घरात राहणे हे निश्चितच चांगले आहे, पण पूर्ण सुरक्षित आहे असे नाही. वीज-प्रवाह ज्याच्यातून वाहू शकतो, अशा गोष्टी असुरक्षित आहेत. उदा. बाहेरून घरात येणारी ओली पाऊलवाट, टेलिफोनच्या-टिव्हिच्या-विजेच्या

तारा, विजेची उपकरणे, तसेच नळ (अगदी प्लॅस्टिकचे नळ-ज्यातून पाणी वाहत असते). लोखंडी दारे, खिडक्या इत्यादी, विजेचा कडकडाट होत असताना खिडकीजवळ उभे राहणे धोकादायक असते. त्यापेक्षा खोलीत आतील भागात राहणे जास्त सुरक्षित असते.
समजूत : मैदानी खेळ चालू असतांना विजेचा कडकडाट झाला, पाऊस आला, तरी आसरा घ्यायच्या ऐवजी खेळ संपेपर्यंत खेळत राहिले पाहिजे. धातूनिर्मित वस्तु, अंगावरील धातूचे दागिने, घड्याळ, पाठीवरील पिशव्या विजेला आकर्षित करतात.

वास्तव : मैदानी खेळात वीज पडून मृत्युमुखी पडणे/जखमी होणे ह्याचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढतच चालले आहे. आयुष्यापेक्षा कुठलाही खेळ महत्त्वाचा नसतो. मैदानी खेळ खेळणाऱ्या व्यक्तीनी कडाडणाऱ्या विजेपासून संरक्षण मिळवण्यासाठी आधीच एक योजना बनवावी आणि ती सर्वांना माहिती करून द्यावी. त्याप्रमाणे वागणे बंधनकारक करावे. वरील हवामानात विजेच्या कडकडाटासह पाऊस झाला. तर सुरक्षित जगेत त्वरित आसरा घ्यावा, लहान मुलांचे संरक्षण करणे, ही मोठ्याची जबाबदारी आहे, हे विसर नये.
समजूत : धातूनिर्मित वस्तु, अंगावरील धातूचे घड्याळ, पाठीवरील पिशव्या विजेला आकर्षित करतात.

वास्तव : उंच, टोकदार आणि एकाकी जागा ह्यांच्यावर वीज पडणे ह्याची शक्यता जास्तीत-जास्त

असते. त्यामुळे धातूनिर्मित वस्तू असल्या तरी काही फरक पडत नाही. डोंगर जरी दगडा-मातीचे असले, तरी त्यावर दर वर्षी अनेकदा वीज कोसळते. विजेचा कडकडाट सुरू झाला तर प्रथमतः चांगले संरक्षण मिळेल असा आसरा विनाविलंब घ्यावा. अंगावरील दागिने काढण्यात वेळ घालवू नये किंवा जिथे नीट संरक्षण मिळणार नाही, अशी जागा टाळावी. धातू विजेला जरी आकर्षित करत नसेल, तरी पण ज्यांची लांबी धातूनिर्मित वस्तू (तारेची कुंगणे, कठडे, वाहने इ.) धोकादायक असतात, त्यापासून दूरच राहवे. वीज जर कोसळली, तर अशा वस्तू वीज भारवाहक असल्याने ती प्रवाहित वीज अगदी १०० मीटर अंतरापर्यंत येऊन एखाद्या व्यक्तीला मृत्युदंड देवू शकते.

समजूत : वादळी हवामान, विजा कडकडत असतांना जर एखादी व्यक्ती त्यात अडकली, तर जमिनीवर लोटंगण घालणे हे सुरक्षित. जर वीज पडण्याची शक्ता असेल, तर टोकदार सुळक्याच्या जवळ ४५ च्या शंकुक्षेत्रात पोहोचल्याने वीजक्षतीपासून संरक्षण मिळते.

वास्तव : ही अगदी कालबाह्य व पूर्ण चुकीची समजूत आहे. खरे पाहता जमिनीवर बसावे, दोन्ही गुढे एकत्र करून त्यात डोके खुपसावे आणि दोन्ही हातांनी पायांना मिठी मारून बसावे, जमिनीवर वीजप्रवाह वाहू लागल्यास तो ३० मीटर पर्यंतसुध्दा वाहतो आणि तो धोकादायक असू शकतो. जरी जमिनीवर झोपल्याने पडणाऱ्या विजेपासून संरक्षण मिळण्याचे प्रमाण वाढते, ही गोष्ट चांगली, तरी जमिनीवरून प्रवाहित विजेचा धोका वाढतो, ही गोष्ट अवसेल, तर टोकदार सुळक्याच्या जवळ ४५ च्या शंकूक्षेत्रात पोहोचल्याने वीजक्षमतेपासून संरक्षण मिळते.

वास्तव : ‘‘शंकुक्षेत्र संरक्षण‘‘ हा समज चुकीचा आहे. उंच इमारती, सुळके ह्यांच्यावर वीज पडण्याची जास्तीत-जास्त शक्यता असते, तरीही त्याच्या जवळपास असणाऱ्या व्यक्ती, वस्तू यावर वीज पडणारच नाही असे नाही. त्यावरही वीज पडू शकते. शिवाय उंच इमारती, सुळके ह्यांच्यावर वीज पडली, तर त्याच्या ३० मीटरच्या परिघात असलेल्या व्यक्तीवर पण त्याचा आघात होऊ शकतो, आणि जर वीज ज्यावर पडली असते, त्या वस्तूला स्पर्श झाला किंवा वीजस्फोटाच्या परिघात जरी एखादी व्यक्ती असेल, तरी मृत्युदंड निश्चितच, त्यामुळे हे लक्षात घ्यावे की, विजेचा कडकडाट होत असतांना बाहेर जाणे टाळणे, हेच इष्ट. वीजप्रपात हा कधीही तथाकथित ‘‘शंकुक्षेत्रात‘‘ होऊ शकतो.

वीज पडून मृत्यू होण्याची भारतातील आकडेवारी फार मोठी आहे. दरवर्षी शेकडो लोक अशाप्रकारच्या नैसर्गिक आपत्तीमुळे आपले प्राण गमावतात. बऱ्याच घटनांमध्ये जागरूकता नसल्यामुळे मृत्यू होतात. अशा वेळी वरील स्वरक्षण पध्दतीचा अवलंब केल्यास वीजेपासून स्वतःचे व इतरांचे संरक्षण करण्यास नक्कीच मदत होईल.

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.

या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559